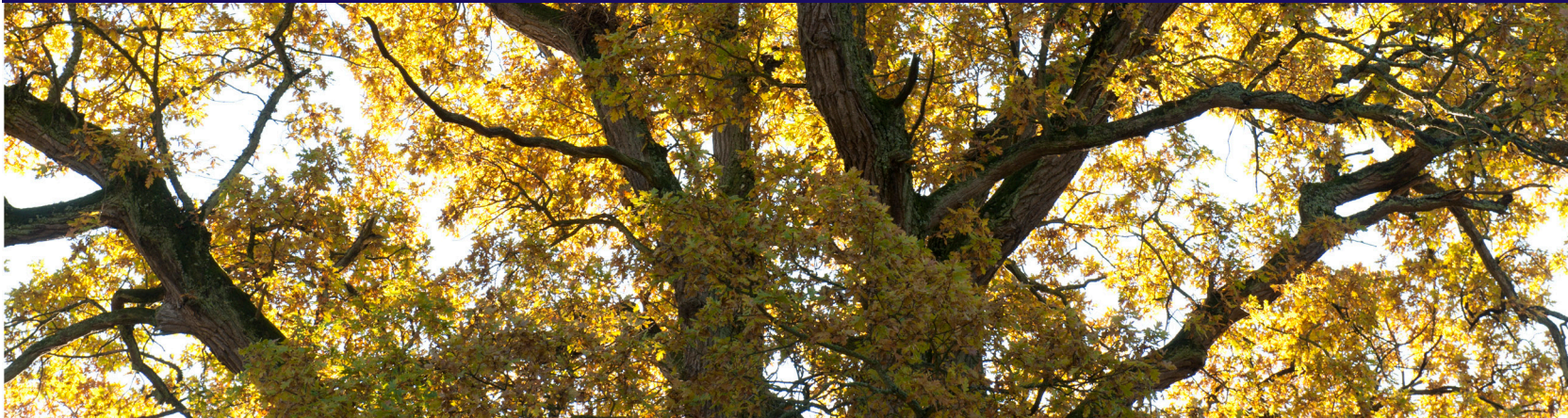
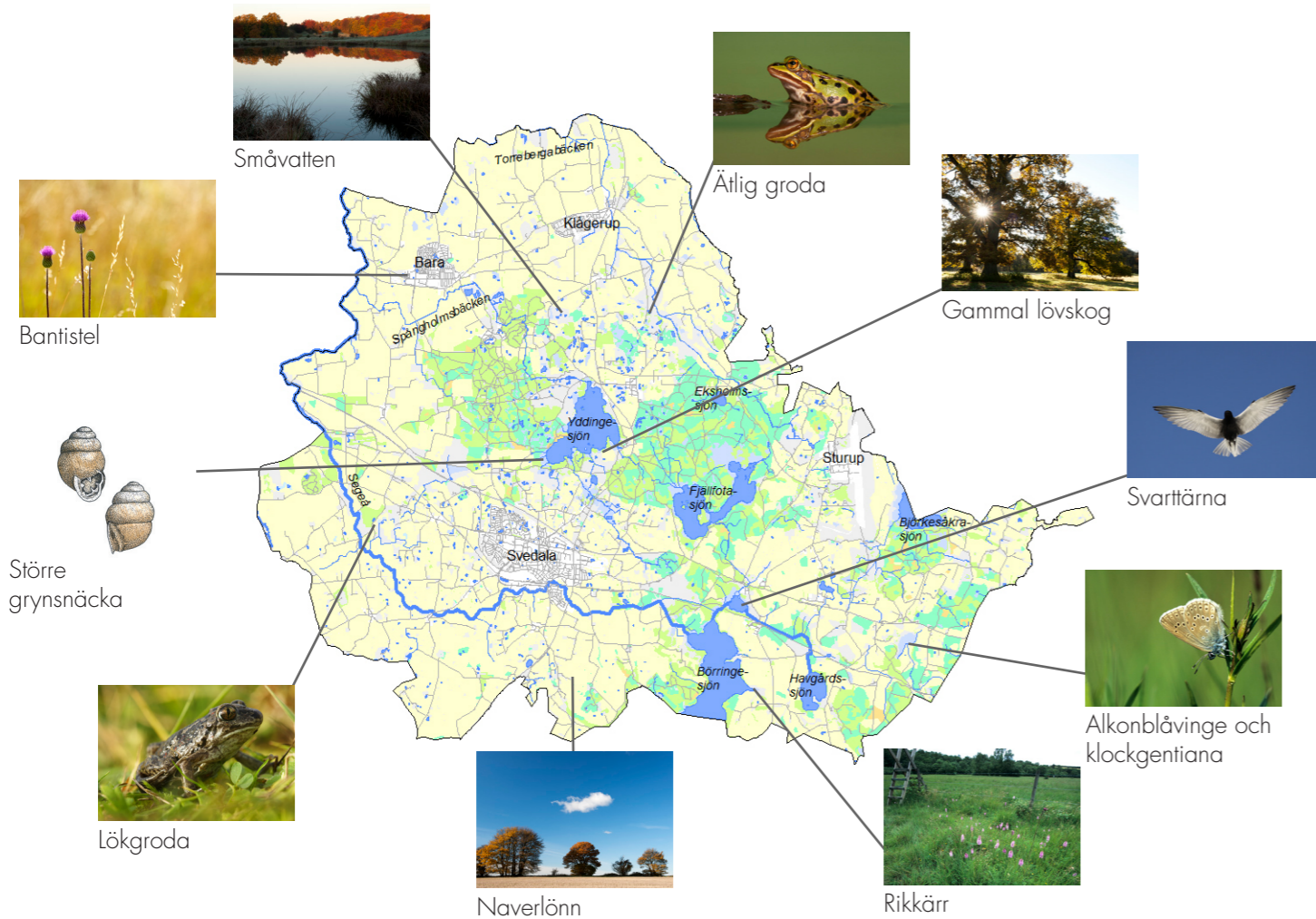

Unik natur i Svedala

Naturen i Svedala kommun är rik och mångfacetterad, ja många gånger helt unik. Här finns lummiga gamla skogar, örtrika betesmarker, orkidérika kärr och ett brett spektrum av vattenmiljöer. Allt finns inrymt i ett varierat och spännande kultur- och jordbrukslandskap, där vyer över kullar, skogsdungar och sjöar avlöser varandra.

Naturen i Svedala kommun är rik och mångfacetterad, ja många gånger helt unik. Här finns lummiga gamla skogar, örtrika betesmarker, orkiderika kärr och ett brett spektrum av vattenmiljöer. Allt finns inrymt i ett varierat och spännande kultur- och jordbrukslandskap, där vyer över kullar, skogsdungar och sjöar avlöser varandra. Även i ett nationellt perspektiv är naturen i Svedala unik genom sitt läge i den sydligaste och klimatmässigt varmaste delen av Sverige. I Svedala förekommer många rödlistade arter. Rödlistan tas fram av Artdatabanken på Sveriges Lantbruksuniversitet i samarbete med forskare och specialister. Den tar upp vilka arter som är hotade eller riskerar att försvinna från Sverige. I de flesta fall är de skyddsvärda miljöerna och arterna i Svedala redan uppmärksammade på något sätt, genom direkt skydd eller via annan lagstiftning.

Den här broschyren beskriver några av de mest värdefulla miljöerna och arterna som finns i Svedala och som Svedala kommun har ett särskilt ansvar för att bevara och skydda. Förhoppningen är att kunna väcka lite nyfikenhet, engagemang och att locka ut fler för att upptäcka några av kommunens mest ädla skatter. Broschyren är delvis finansierad med Naturvårdsverkets bidrag för lokala naturvårdsprojekt, LONA.

SMÅVATTEN

Svedala har ett mycket stort antal småvatten. Backlandskapets kuperade karaktär har gett naturligt skapade vattenmiljöer i svackorna. Det är en unik naturtyp, som är en bristvara inom de flesta andra kommuner.

Många av kommunens småvatten är livsmiljöer för ett stort antal djur- och växtarter. Speciellt värdefulla är de småvatten vilka kan betraktas som tämligen opåverkade. Sådana vatten återfinns ofta i betesmarker. I dessa vattenmiljöer är det störst chans att hitta ovanliga eller rödlistade arter bland kärlväxter, fåglar, groddjur, insekter och snäckor.

Bland groddjuren, som är beroende av vatten för sin fortplantning, finns flera skyddsvärda arter. Den ätliga grodan noteras till exempel i många av kommunens småvatten. Lövgrodan kan hittas i klara och rena dammar i östra delen av kommunen. Av häckande fåglar är änder och doppingar mest typiska.

591

småvatten finns i Svedala kommun.
Ett småvatten är ett vatten som är
mindre än 1 hektar.

- » Småvatten med höga naturvärden finns exempelvis i Hyby backar, vid Damshög och Bökeberg.
- » Många småvatten är negativt påverkade. Det kan vara bebyggelse, näringsämnen och bekämpningsmedel från jordbruket, men även utsättning av kräftor och fisk kan få negativa följder.

RIKKÄRR

Rikkärr finns i hela landet men Skåne har en stor andel av de allra finaste rikkärren. Det som karakteriserar ett rikkärr är att det får sin vattenförsörjning från kalkrikt grundvatten.

Rikkärren är en exklusiv miljö som man kanske främst förknippar med förekomsten av olika orkidéer. Men rikkärrens biologiska mångfald är större än så, de utgör även en viktig miljö för många hotade och sällsynta växter, mossor, snäckor och insekter. I rikkärsmiljö finns i Sverige minst 160 rödlistade arter varav 74 klassas som hotade. Dessa arters fortsatta existens är helt beroende av att rikkärsmiljön bevaras.

I Svedala kommun finns det cirka 10 rikkärksområden i varierande storlek. Den sammanlagda ytan är 7 - 8 hektar.

Idag är igenväxning det absolut största hotet mot rikkärren. Aktiva åtgärder såsom bete och/eller slåtter samt röjning är viktiga åtgärder för att bevara våra vackra rikkärr.

74 av arterna som förekommer i rikkärr i Sverige är hotade och riskerar att försvinna.

- » I Svedala kommun finns det största rikkärret vid Hunneröd. Andra värdefulla rikkärr finns vid Börringesjöns östra spets, öster om Lyngsjön och öster om Klosterviken.
- » Vill man njuta av orkidéernas blomning är slutet av maj fram till midsommar bästa tid för ett besök.

GAMLA LÖVSKOGAR

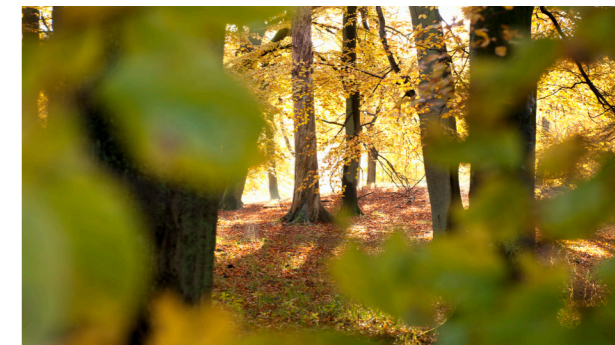
Gammal ädellövskog och gamla träd är en mycket atrik miljö. Attrikedomer beror inte bara på olika vegetationstyper och trädarter, utan även på trädens ålder. Miljöer med riktigt gamla träd och med en stor andel döda eller döende träd har ofta ett väldigt högt naturvärde. Många hotade arter är beroende av gamla träd t ex lavar, svampar, insekter och fåglar.

Gammal ädellövskog är en undanträngd naturmiljö som fortfarande finns relativt rikt representerad i Svedala kommun. Flera skogsområden har pekats ut i kommunen där den biologiska mångfalden är stor och där många rödlistade arter har hittats.

De största hoten mot ädellövskogen är avverkning av gamla träd, bortrensning av döda eller döende träd och ett alltför stort fokus på likåldriga bestånd. På längre sikt kan de mest värdefulla skogsmiljöerna hotas om inte fler träd tillåts att utvecklas till gammelträd.

En av Skånes största ekar var **8,20** m i diameter och växte vid Börringesjön. Den dog på 1990-talet.

- » I Svedala kommun finns väldigt värdefulla skogsmiljöer i Torup, Stora Roslätt-Bökeberg, Börringe och Slätteröd.
- » Av nu kända trädjättar i kommunen har en ek vid Torup den största omkretsen med 6,75 m, en bok vid Torup med 4,60 m och en alm vid Hyby med 6,12 m.

LÖKGRODA

Lökgrodan har en begränsad utbredning i Sverige och förekommer endast i södra och sydvästra Skåne. I Svedala kommun finns två till tre dammar med lökgroda. Arten har minskat kraftigt i antal sedan mitten av 1970-talet men en viss återhämtning har skett de senaste åren tack vare aktiva åtgärder.

På dagarna gräver lökgrodan ner sig och trivs därför bäst i områden med sandiga, lättgrävda jordar. Det är på nätterna som lökgrodan är mest aktiv. Under leken, på våren, söker den sig till dammar som håller vatten tillräckligt länge för att grodynglen ska hinna utvecklas. Lökgrodans yngel kan bli 13 cm långa och utvecklingen till färdiga grodor tar 4 månader.

Det största hotet mot lökgrodan är att många lekvatten försvinner. Detta sker både i jordbrukslandskapet och i mer tätortsnära områden. Den ökade bebyggelsen har även medfört fler vägar och åtskilliga lökgrodor blir överkörda när de tvingas korsa vägar på väg mot lekvattnen under våren. Även utsättning av fisk och kräftor i dammar som hyser lökgrodor kan vara förödande.

800-4000

ägg kan en hona lägga under lekperiden som sträcker sig från början av april till mitten av maj.

- » Lökgrodan har fått sitt namn av det vitlöksdoftande sekret som huden utsöndrar vid fara.
- » Arten påbörjar sin vintervila i oktober - november då den gräver ner sig 0,7-1,5 m.
- » Lökgrodan kan bli 11 år gammal och är den enda svenska grodarten med lodrät pupill.

SVARTTÄRNA

Svarttärnan häckar numera ganska regelbundet i Klosterviken vid Börringe, men även i Yddingesjön och i smådammar vid Holmeja. Arten är beroende av tillgången på bra boplatser och antalet häckande par kan variera från år till år. Ett år kan den häcka med många par för att nästa år ha flyttat hela kolonin till en annan plats flera mil bort.

I Sverige finns cirka 200 häckande par, varav cirka 70 i Skåne. Även om svarttärnan uppvisar en stabil population i landet sedan 1970-talet är antalet häckningslokaler få.

Svarttärnan häckar i glesa småkolonier, i vegetationsrika sjöar eller större dammar. Paret bygger boet tillsammans på flytande växtmaterial, rotfilt, starttuvor eller på tät flytbladsvegetation.

Svarttärnan fångar alla slags insekter som lever nära vattenytan men även fiskyngel ingår i dieten. Den stört dyker inte som andra tärnor när den fångar sin föda utan snappar åt sig bytet från vattenytan likt en svala.

0-25 par
häckar årligen i Svedala, främst i Klosterviken i Börringesjön.

- » Svarttärnan har under de senaste 100 åren minskat starkt i Sverige och i övriga Väst- och Centraleuropa.
- » Under häckningstiden är kroppen i princip kolsvart, stjärtundersidan lysande vit och näbben mörk. Flykten är mjukt dansande, ofta nära vattenytan, där tärnan snappar insekter.

NAVERLÖNN

Mellan Södra Lindholmen och Silversborg finns landets enda spontana förekomst av naverlönn. Som vild svensk växt upptäcktes den i Svedala socken 1749. Genom fynd i torv är det bevisat att den är ett ursprungligt inslag i den svenska floran.

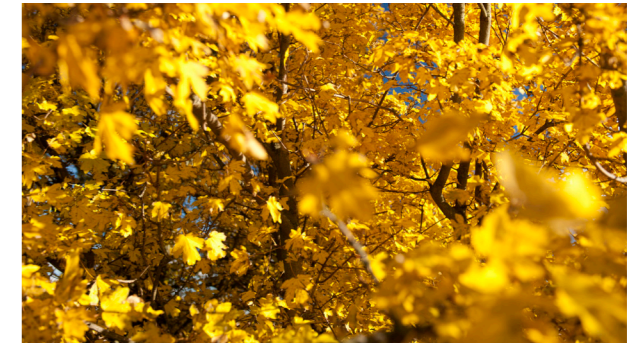
När den upptäcktes var hela platån vid Södra Lindholmen täckt av skog. Naverlönnen förekom då spridd på flera ställen. Skogen är numera borta och större delen av platån är uppodlad. Men mellan Södra Lindholmen och Silversborg, på gränsvallen som endast är några meter bred, växer fortfarande 54 naverlönnar. I flera omgångar, senast 1927, har träden sågats ned och sedan har nya skott skjutit upp. Av de som finns kvar är färre än 25 stycken fertila.

Arten är idag klassad som akut hotad (CR) enligt artdatabankens rödlista. Det är angeläget att lokalen får ett varaktigt skydd och en ändamålsenlig skötsel, som bland annat bör innefatta skydd mot jordbrukskemikalier och en viss röjning av undervegetationen så att självföryngring möjliggörs.

54

stycken vilda naverlönnar finns i Svedala kommun, som är den enda naturliga växtplatsen för arten i Sverige.

- » Naverlönnen är ett litet träd, sällan högre än 15 meter, oftast bara en buske.
- » Naverlönnen är även allmänt odlad och den finns förvildad på många platser i södra Sverige. I Danmark är naverlönn, som inhemsk vildväxande art, ganska vanlig på de sydliga öarna.

BANTISTEL

Bantisteln har sin enda växtplats i landet vid en banvall strax väster om Bara i Svedala kommun. Växten etablerades när banvallen byggdes på 1890 - talet. Den gamla banvallen fungerar numera som cykelstig. En inventering av bantistelns utbredning gjordes 2005. Delar av växtplatsen är områdesskyddad som naturminne.

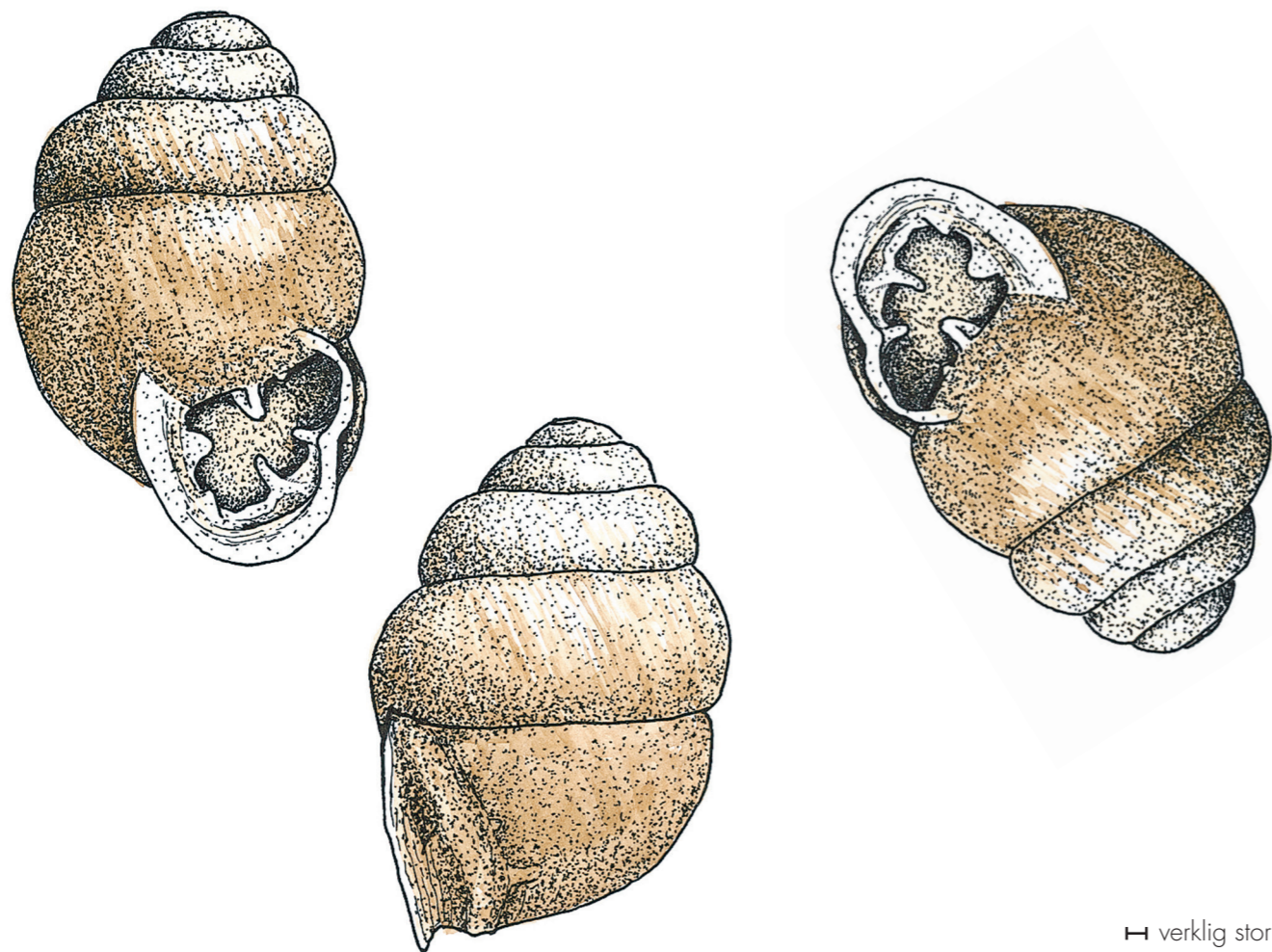
Bantistel är en flerårig ört som kan bli upp till en och en halv meter hög. Stjälken är enkel eller fågrenig och upptill är den ullhårig. Bladens ovsida är grön, medan undersidan är grågrön och krushårig. Den blommar från juli till september. Blomkorgarna sitter ensamma och har purpuröda blommor. Bantisteln känns igen på de hela bladen, de ensamma korgarna samt att stjälken saknar vingkanter.

Namnet *canum*, som ingår i artens vetenskapliga namn, kommer av latinets canus (grå) och syftar på de grå bladundersidorna.

år **1890**
etablerade sig arten
i samband med att järnvägen
mellan Malmö och Genarp byggdes.

- » Bantistel är en flerårig ört som kan bli upp till en och en halv meter hög.
- » Bantisteln blommar från juli till september.
- » Bantistelgatan i Bara ligger inte långt från växtplatsen.

H verklig storlek

STÖRRE GRYNSNÄCKA

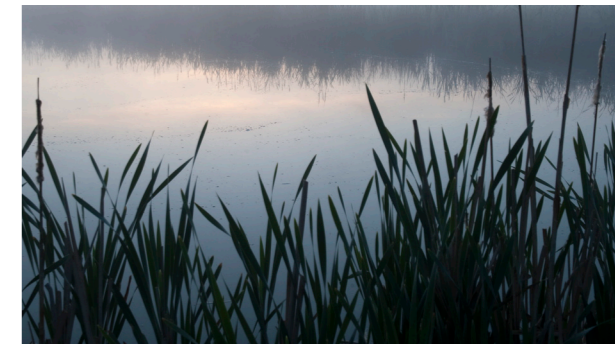
Länge har endast en lokal varit känd från Sverige och Svedala kommun, Yddingesjöns södra strand, där snäckan lever i ett halvöppet alkärr. Sedan 2007 har eftersök på andra ställen gjorts, vilket resulterade i sex nya lokaler i Svedala kommun. Generellt behöver lokalerna röjas, förutom en som är i gott skick.

Större grynsnäcka betraktas som en relik från värmeperioden efter istiden då den var mer spridd i södra Sverige. Den har varit känd i Sverige sedan 1950-talet. Utbredningen i övrigt omfattar Sydeuropa samt Mellaneuropa. Den finns endast på ett fåtal lokaler i Danmark, Nordtyskland och Polen.

Större grynsnäcka lever av mikrosvampar och trivs i blöta kärr samt på sjö- och flodstränder, ofta där det finns rikligt med olika högvuxna örter.

arten är bara känd från **7**
lokaler i Sverige och samtliga
ligger i Svedala.

- » Arten sprider sig ytterst långsamt, endast några få meter per år, vilket innebär att den är hänvisad till just den våtmark där den lever.
- » Större grynsnäcka har ett högervridet skal, mynningen är hjärtformig med flera tänder. Snäckan är äggformad och 2,2–2,7 mm hög.

ALKONBLÅVINGE KLOCKGENTIANA

På knopparna av växten klockgentiana lägger den sällsynta fjärilen alkonblåvinge sina ägg. Äggen kläcks efter en vecka och efter ytterligare tre veckor spinner larven en tråd och hissar ner sig till marken. Har larven tur inträffar någon mycket märkligt.

Alkonblåvingen har nämligen ett mycket komplicerat samspelet med myror. Fjärilens larver utsöndrar doftämnen (feromoner) som får myror, av arten trädgårdsrödmyra, att plocka upp dem. Sedan förs de till myrboet, där de blir matade och vårdade som om de vore myrlarver! Myrboet får inte vara för långt ifrån klockgentiana, maximalt 2 meter, annars dör larven.

I myrboet sker 99 % av fjärilslarvens tillväxt. Under försommaren förpuppas den i de övre kamrarna i myrkolonin och i slutet av juli/början av augusti kryper en färdigutvecklad alkonblåvinge ut från myrboet. När vingarna torkat sätter den genast igång med att söka efter en partner och en lämplig knopp av klockgentiana att lägga sina ägg på.

alkonblåvinge finns bara på **2**
platser i Skåne varav den
ena ligger i Svedala.

- » Förutom i Skåne finns alkonblåvinge även i Halland, Västergötland och Bohuslän.
- » Klockgentiana förekommer sällsynt i sydvästra Sverige.
- » I Skåne hotas idag alkonblåvinge främst av utdikning och av att marken inte betas längre, eller betas för hårt, vilket minskar klockgentianans utbredning.

ÄTLIG GRODA

Den ätliga grodan är en fertil korsning mellan gölgroda och sjögroda. De båda ursprungsarterna lever inte på samma ställe i Sverige. Gölgrodan finns bara i Uppland och sjögrodans närmaste lokal är på Bornholm. Arterna hade dock en större utbredning förr, och det var då som den ätliga grodan uppstod.

I Sverige har den ätliga grodan sitt starkaste fäste i sydvästra Skåne, med den huvudsakliga utbredningen inom Svedala kommun. I övrigt förekommer den endast i isolerade populationer i Östergötland och, efter inplantering, på Öland och i Göteborg. I sydvästra Skåne ökar arten i antal.

Den ätliga grodan lever främst i våtmarksområden, sjöar och långsamt rinnande vattendrag. Under april-maj vaknar den ur dvalan och börjar förbereda sig för att leka. Själva fortplantningen sker från mitten av maj till början av juli. Då kväker grodorna, parar sig och lägger ägg. I september går den ätliga grodan i dvala. Det sker oftast på botten av sjöar och dammar, där vattnet är så kallt att de inte behöver andas, de kan nöja sig med att ta upp syre genom huden.

11 cm

lång kan en hona bli medan hannarna blir 9 cm som störst.

- » Arten har fått sitt svenska namn på det delvis felaktiga antagandet att det är just den arten vars bakben man kan äta. I själva verket är alla arter i släktet *Rana* lika ätliga.
- » Ätlig groda är en värmeälskande art som vill ha massor av sol och värme.

Intressanta länkar

www.svedala.se

för information om Svedala kommun

www.lansstyrelsen.se/skane

sök "ut i naturen" eller "Natura 2000" för olika aktiviteter och naturområden

www.naturskyddsforeningen.se/kretsar-lan/skane/svedala/

information om arter och områden i Svedala

www.skof.se/lok

information om olika fågellokaler

www.artportalen.se

för information om olika artobservationer

www.tradportalen.se

information om skyddsvärda träd

www.artdata.slu.se

information om sällsynta och hotade arter

www.segea.se

information om vattenundersökningar och våtmarksanläggning i Segeå

SVEDALA KOMMUN